

- թ) բոլորակի մը մէջ առիւծ մը.
 ե) նկարաւոր բոլորակի մը մէջ արհիւ
 մը, եւ
 շ) Դայրը գարձեալ նկարաւոր բոլորակի
 մը մէջ առիւծ մը նկարաւած են.
 ի) Սուրբն պյո երեսի մէկ եզերը վերեւ
 ի վար գրուած է.

02 Թէ ԵՍՎԵՊՆ ԻՄ ՅՈՒՍՅԵԱԾ, ԵՄ
 եւ 02 ՍՈՒՐ ԻՄ ՅԵՑՈՒՑԱՆԻ ԶԼՄ ԱՅՆ, ԴԱ
 ՓԻԿԵՑԵՐ ԶՄԵԶՆ.

4. Սուրբն միւս երեսն վայ.
 ա) Թուականը գրուած է պյոպէն

“Թ. Հ. ՈԽԵՆ.”

- թ) Չուածեն բոլորակի մը մէջ ձիւս վայ
 նստած թագակիր մարդու նիար, որուն վայ
 գրուած է.

“ԿԱՐՈՊԱՌՄԵՆԵԱՄՐ ԱՅ.”

- ի) Աւրիշ բոլորակի մը կենդրոնը խաչ մը,
 եւ շուրջն գրուած է.

“ԼԵԽՈՒՆ ԹԵԳԻՐ ՀԵՅՅ.”

- թ) Յան եւ մէկ տաղօվ հետեւեալ
 գրուածքը.

“ԹԱԳԱԾՈՒՈՒԹԻՒՆՔ ԵՐԻՈՒ ԱՏԲԴՅՆԵՑԼ-
 ՔԱՄ-Դ.”

- ե) Մարդու մը պատկիր գլուխը խաչ մը
 նկարուած, Ասորներքիւր գարձեալ մարդու մը
 պատկիր:

- շ) Այս երեսին ալ մէկ եզերը վերեւ ի
 վար գրուած է.

“ՊՈՐՄՊՈՒԹԵԱՄՐ ՔՈՎ, ՍԱՑԱԿԵՅ ԶԹՇՆԱ-
 ՄԻՆ ԻՄ ԵՒ ԿՈՐ ԶԱՄՄՆԵԱԾՆ ՆԵՐԱՌԱ ԱՆ-
 ՁԻՆ ԻՄՈՅ ԶԻ ՆՍ ԴՐԱՅ ՔՈ ԵՐՈ”

Մանաւոր տեղեկութիւնք:

- Սուրբ յամենային պյո եւ այլ նկարներով
 գարդարուած է, եւ տեղ տեղ ալ ունի
 փաքր գիրքով առիւներ ու սէի նման նկար-
 ներ են:

Ոիշտակարաններն ու ամբող գրերն բո-
 լորտգիր են, փորագրուած չեն, այս գործ
 պցուած, որոնց նկարագրուած տեղերն սկիզ-
 բեցուած են եղեր, սակայն ուկին համաւած եր
 գրեթե ամեն տեղեւ:

Եթէ սուրբն մէկ նայրը գերձան մը կա-
 պիս, եւ տեղ մը կախեցից երկամուգ կամ բա-

նալիսով մը զարնես, ախսպիսի բարակ եւ սուր
 ձայն մը կը հանէ, որ ձայն երկու վայրկենի
 շափ տեւող թիւն մը կ'ունենաց: Սուրբն ափիթն
 է պողպատ:

ԿՈՆԱՐԻԱ, 22/35 Մեկու, 1908:

ՏՐՈՒՑ ԵՎՈՒ. ՊՈՂՈՎԻ

Պ Ա Ց Մ Ա Կ Ա Ն

ԿԻՒՐԻՈՒ ԿԱՌՈՋՈՒԿՈՍ ՎՐԱՅ
 ԳԵՂՄՈՒԹԻՒՆ ՀԵՂՎԱՐԵՐՈՒ ՅՈՒՐԵՐԵՐՈՒ ԹԻՒՆ
 ԱՅԹՆԵՐՈՒ ԳԵՐԻՈՒ ՄԵԶ
 ՀԱՄԱՅՆԱԿԱՅ ՀՐԱՄԱ ՀԱՅՈՐ ԽԵՂԵԿ ՊԱՏՈՒՅԻՆԻ
 574 610:

(ՀԱՐԱՀԵՆԻՆ-ԲԻ 2)

Գ. Լ. Ա. Խ. Խ. Գ.

Մ-ՀԵ-Բ. ԽԵՂՎԱՐԵՐԵՒ:

Այս նկարագիրն ուներ Հպոյ եւ վրաց
 “միաբանութիւնը գրեթե միշտ ք. գարու միբ-
 ջալոյր: Գարձնենք պյոմ մեր ուշագրութիւնը
 Գուշոյ կաթաղիկոսարար: Որուն հանգամանքնե-
 րեն կախուած եր գիշաւորար միտթեան ոյրը
 եւ շարուանակութիւնը:

Հպատականի եւ Արատանի տեղերն երիւ
 Տար Խեղակալներ են պյո շրջաննեն, Պարական
 բաժնի “ՅԱՆԱՀՐՎԱՆՈՒ ԽԱՊՈՎ Ա. (531 ԵՎ),
 եւ յանականներ ԽԱՊՈՎ Ա. (535 ԵՎ): Խառ
 զայ կ'ընթանային իրք երկու վետութեանց մէջ
 ուզ. “Խաղաղակեր եւ աշխարհաշէն” (Ակր. 28)
 Խոսրվ ամենայն կերպով ձեռնուու եր երկրին
 բարգուամման: Քրիստոն թիւնն առանցին
 կ'ըստիւներ ազատութիւնը՝ մասնաւորացին ԱՅ Ի
 գաշնչաց ուսուն ենեն եւ պքը: Յանկարծ ափն որիկ
 մակար որոն թիւն ովկիանն մէջ վեր ի վար յեղ-
 յեղեց ամենայն ինչ յանկարծ օրեն: գարձնեալ մողե-
 րու հնարագիութիւններ: Զանդիկ կ'անն եւ քրիս-
 տուն թիւնն երերի հարու աշու ընին նկատած
 զիրք: Քրիստոն ապաստու շնչար կ'ըստ իրենի
 կ'ըստ մակերու անվերջ թեյագրութեանց: Կը
 ձեռնորկի Ալբայից պայտա կրկին հալած եւ, ուներ
 քրիստոն թիւնն իր պետութեան մէջ ամենայն
 սառականութեանը (571/2):

Բանակ մը մնդերու անթիւ զարց բնիկրա-
 կցութեամբ կը հաս բար նաև Հպատական, Այսու-
 առանց բավական քրիստոն պյո թիւնն արե-
 գական երկրագու բնիկու վախճանաւ: Ապարան
 մը պարի հանգնեւ նաև ի Գումին: Առերեւ, Գու-
 մի պարի մարզական արքան կ'ամս ի համար արած ի
 գոյսի հանել Հրամանը՝ հական ակ տեղովոյ աշ-

խարհներ թե եկեղեցական մեծամեծաց գիմարութեան և Աստդոդիկոս Սովորանանէ թ. Գայքեղների (157-1574), տառապտքն Մամիկոների եւ Հայոց պարապետ Արքան, Վասակիս որդին, որը կը յարգութենի վնասընած հասիլ գործեն. տարուան ի առաջանանա....

Ցուցանակ էր քրիստոնեայ ժամանելիքն եւ պատամբութեան ձրագիրն շնուած արդեն։ Այսու վերջապես կը զիման նկատեած մերօնա ժամանեն եւ կրտսեալու թուղթացած առողջաներ՝ իշտ է կուտան նոր Հրահանչեր առաջնորդ համար արքայից արքունի։ Արեաց տէրը սակայն նոյն նույն էան առաջնորդ է։ Հետակարությունը չնչել կը պատճառ արքունական հրամանաց ընդդիմութեար, փախանակ և ետք ի հոգեւ յաճախ փոքրաւած եւ եղբայր ի գոյսի շեմած անհորհութեաց հրաման։ Սաւեն կը մենիք արքունիքին գետ ի Դուքի 15,000 զօրով, ուստի հազի թէ կը մատենոյ քաղաքին պարագագաւում է, ուստի կը կրտ ու գիրն ընդ հարում ըստ, ուր իր գոյսին այ կը տուժէ Արքանց պրյուն ։ Փախուստի ԵՇԱ:

Այսպէս կը բացուի այս շրջանը մեր տախէւ
Կայսր Յանահնոս երդմանը խոստացած էր պաշտա-
պահութեան Հայոց գեւապաններուն; որուի ի ծա-
ռակ դիմում էին Իբր բանաթիրն օգնութիւն Հայոց-
ից Պարսից դէմ, փինաքէն խստանուզ Անձար-
կու կայսեր իշխանութեան ներքեւ Պարսիկայա-
սաւում:

Հայրը շուտով զգացին ապատամբութեան
դժուակ հետեւութիւնն զրգուուած էր խոսրով։
Թեսկու յաջող էր ի միզուն պատկասցմենք բա-
նացքն, և ի Արքան կանգնած էր չքեց յազ-
թութիւններ Սէլչուկի իւսուրուց փառաց, որու-
ուու շանդերձ անկարող էրն երիար զիմանկայել։
Պարից բուռն զօրութեան դասնեն, որ պատե-
սացած կ ներփակ էր պատուի հետեւ, որից վերջն
հառուած եցաւ բացաւթիւն մը փախտութեան դեպ ի
կոյսրական մոյրացազիր, որուց թիւն կը կաց-
մաւ էր զինաւորաբոր ապատամբութեան առաջնորդ
ուստանիքներ, աշխարհական և ի հելլեցիցական,
անոնց մէջ էին Արքան Մամիկոնեանն իւր ճիկե-
ներից եւ կամուղինքն Յավհանենէն Ասպարու-
մացուը ընցուած ութեան պատուեց փախտեան
ները եւ զեակեց արքանեան թուշտով՝ փա-

պատր պատրակինքու մէ:

Քի զանգերինք պլ ձեռնուութիւնն ոչան եք
բեկնան յոշ-պատրակինք խազակինք գայշանց
(ԵԶՀ). բայց ձերանքի խոսով պլ եւս չունեք
ախորդակի բանակի գուուին անցնելու, և խազա-
քի հան պատրամասոր վայարի ի Քի զանգերին

3. Φεβρουαρίου 572^ο αποκατέστησε στην πόλη την αρχαιότητα της πατριαρχείας της Κύπρου. Ήταν οι πάντες από την πόλη από την οποία έφυγαν οι ιεραρχοί της μετά την θρησκευτική διαίρεση της Κύπρου μεταξύ των αριθμητικών μερών της. Τον ίδιο χρόνο η Κύπρος αποτέλεσε την πρώτη επαρχία της Αρχιεπισκοπής της Κύπρου. Η πρώτη επαρχία της Κύπρου ήταν η Επαρχία της Λευκωσίας (Die Kirchengemeinde des Johannes von Kyprianus, Aus dem Syrischen Übersetzung J. M. Schonfelder, München, 1862, S. 81 f.). Οι ιεραρχοί της Κύπρου από την πόλη της Κύπρου.

Թիւն կայացընել եւ կր շարունակուին պատերազմներն սեղ տարի անընդհատ:

• Back • Next • Help

անող 574
ս Անձն. Պատմ. 381
և Անք. ԱՅ. «Զեփեզեն» Ա. Գրիգորի, որ լինեաւ եր
երդ ի քաղաք, եթև արտիաւ Համբարձուց Պարիշից
Հարս հոր և պարեցն, վաս որս եղէ: Խայտ խռափանի ի
ի են»:

Պատմիսին նկրագիրն կու առց Զավեհան (Ք. 265) խօսեցիս "պը մեծ թանձնու", իբր այսպիսի այ եր ներկրութեան պատճեն թե առ մեջ, թե առ շատ պատճեն են, յուրաք պատճենը պար ակնելին թե ինձերը է. Զավեհան հետեւ եղաւ անզ անոց զոյ գարոց պատճեաց", անոր մասի խօսեած ժամանակ (Ք. 266).

Տ. 8) Կր յիշատիկ գեպը եր, որնք արդին դե են պարզացն ուսո՞ւ ժամանակոր թե ենա, և հա շենք կրնոր ի նեսու առ առնու ի բրե սովորու ք, թե ին ու առ հանու, թե ևս նույն ի բրե կամ պարզու սովորեա առ թեն ուսըն (1) հանու և ի գոյսի ի պայտ շանհարպան Հայոց թօսականին հաստա տուի ի նա, իսա թե ի բրե օրվ նախատիւնած և Ս. Արքունիք գո եւ մեր իստարած է յու զարդար ուսընիւն, ունեցած է ի բրե ի բրե (Աւագինականերու շեն և զանակ մերտած չպայտառանեած են) Իրա զութիւններ, որնք սուս պիտի տեղի ունեցած ք. գոյս ու մէջ բայց շատ պիտի եւ ոչ Ասպարու օրվ:

Պատմարան կաթողիկոսի մահ խօսքերը
շատ ստորագիտ մեջնութեանց պատմահած են յետ-
նոց քով, եւ ծառապյած յենակետ Հայոց թուու-
կանի հաստատութեան զբցիցն համար:

የኅይወቱ ብቻው ከ ማዋጋነት በሙያዎች (B74
— B14) ፈ. ቁል (ሁሉ ተከለዋዋሁ) ቀል፡ መግሬቱ
(B78 ቁል B10) ንጂዋጥ (B31 B11) ገጽ፡ መግሬቱ
ማንኛ (B12) የክል ይሞላዋሁበዚሁም አብረቱ ነ፡ የ
ጥጋሚነት ተከለዋዋሁ ሰነድ ተወስኝ ስርዓት አብረቱ
ወሰኑም፡ ተደገኝ ስርዓት ተፈጻሚ አቅራቢው የሚ
ቀበሩ የዚያዋናሁ ይመልከታል የሚመልከት የ
ጥጋሚነት ተከለዋዋሁ ሰነድ ተወስኝ ስርዓት አብረቱ
ወሰኑም፡ ስጋት ሰነድ ተወስኝ ስርዓት አብረቱ

Եթեաւս անց ուստիմակիրած է պահանջված
ինչ Հիմնարք կը վերապրի Աստվածի մէջին քառակայուց
ուղղված էր, ինչ Հիմնարք Ալարդան Պատմի (Ք 57)
աՄանուկ կը համարէ ձեռնադրից Արդիշոյ և ն
կա է (Ա. Խ. ՎԱՀԱ)։

Հ. Դամբան (Բ. 291) կը միշտակե, թէ
Աղյուսարկինքն պատերազմոց ժամանակ (Ծ7Մ)
Յունաց կողմէն փախառեց Հայոց համար բարեխո-
սում բայց Խովհեն խորովու առջե Յօ խորով
Ներդաշտ գտնուած է Այս մասին առձ առօք է
և մի պարբեր կը կարծէ եմ թէ Համարենք սոսի են-
և առաջակե են առ առնուած է Հոսու

ՄՊՎԻԿԱԿԱՑԹՈՂԻԿՈՍԻ ԱՆՁՆԱԿԱՐՈՒԹՅՈՒՆՆ ՀԵ-
ՏԱՐԾՐԱԿԻՎՆ Է ԱԿԵՂԻ ԺԱՏԻՆԴԱԿԻ ԵԿԵՂ. ԱՊԱՄՆ-
ԻՒ ԽԱՆ ԱԵՂ ԳԱՏԱՐԱԾ ԳԵՐԵՐՈՒ. ԱՐԱԿԻԿՈՍ ԲԸ Ի ԻՆ
ՉԻՐ ԲՈՒՆԵՐ ՆԱ ԲԱՆԱԳ ՀԱՆԴՀԱ.

Ա. Կ առ առաջին քառորդի երր քարտիցէ, սա Հայոց Յաւելոց հետ ունեցած մասնիքն, ճագակուա անհաջող թշնամութիւն մը երկու ապր չուց մէջ, որ տեսի շատ երկար եւ զայտաբար Հայոց թիւնեկոր և շահամատից եր քարտը այս պահանջանակ, որ Հայուսանա կրին իշխանութեան բաժնուածուած էր, Յաւելոց և Պարսիք, և ապէջ հեծարքուած կրին անքասապիքի Հայոց ներկու և Յաւելանա բաժնի Հայոց լուսական էրն եւ Յաւելոց պատահածու ներկու առաջին իշխանութիւն իշխանութիւն ի պարսկա, իսկ պարսկանահպէջ Մի բաննիքն Արագածոտնա թիւն մը ըստիանարա կը սպասուած մը և այս մաս ըստի Հայուսանա ուղարգուած էնց եկեղեցինեան բաժնուածն, Այս խորագուած են ապէջ առաջ Հայոց, երկու փուլ մը շատ ջանակ եղան գիտուարա Քիւնամանին հայուսանէ:

Առաջին փոքր տեղի ունեցած 673 քր., եթև
Հայոցից մեջ հաստին մը պատրիքաց է. Պարսկա-
կական քրոջ Տիգրանի (Ք 70—51) պարզ էր
հայութեա պատրիք. «Արքայի անձ է» առ պատ-
րիք և պարզ է Կաստանուալուսին հայոց եւ Հայութ-
էց, վաստ առ համարնեա Քաղեցեալիք, յուրա մը պա-
րիքան Տիգրայի¹ վահանակաբիր թաւական Քի-
րեակայ 7 տարի, իր հայութ կ պահպակուած եւ առ-
սպառ Ե74, իր հայութ Յասուական հայութ էր
փարոր իշխանութեան բրեռք ամոռակից, առան-
ձին երաւ գահը Ե78ին եւ վահանակայ Ե82ին.
Վայու անորոց անցնական մեջ էր մայու ժողովոց
տարին. Վայու մետք թաւն պարզեց համար կուսա-
դի իւս առց Փոս իւր առ Զարարին թթվաւ իւմ,
ուր ժողովոց տարին յայստիք էր հայութէ. «Ի մէ-
տի Առաստինոսին, պատ է (ԾՕԲ+17) Ե82: Յացը
Յուսաբեայ կենաքը պարզ չերկարեցաւ: բայց
պատ Փայտայ թնակայ թնակարապու է «Ի առ-
շերք ան ան», պարզ էր սահմանը Ե73 և Ե78:
Միւրու այ շատ ճիշդ կու գոյ պատ թուական պարզու-
թեանցան ծախսեա ու թեահամբ ի և. Պարսկա այսոյ ժո-
ղու մին, որ աւելի ճանաւուանքնեա կը նկարութ
ու գուն Արտեմիոս քրոն անառան Տիգր-
անակ: Փայտ տեղեկութեան համակայ ժողովոց
ներկայ զանանա ևն ԵՅՈ ժողովական: Ժողովոց
համական թիմնեա կը բարոյ Հայութ եւ Յաւաց առո-
քնան, իւ Հոյութ պատրիք զանով քաղեցեալիք-
սպառ կը դարձնաւ: Յափաստանէ իւ. Հայութ իւս գիրա-
կինան ներկայ էր ժողովոց: Ժողովոց առանձնա-
կան կամաց էր առ բարձր պատրիք Հայութ իւ կը պատրիք
կամաց կամաց էր իւս բարձր պատրիք Հայութ իւ կը պատրիք:

Առաջին բարեկամության վեհապետը է առաջարկությունը:

19.02.2016. "Избирательные участки" "Наша
Молдавия".

Digitized by srujanika@gmail.com

Leben von Böhmermann ist der

* Місце, Р. № 198, 1945 р. Фото 189. Канів. №

ուսկ պահեց, ժամանակակիցը մք Ավելու կը վկայեր
իրեն համուր, թէ Եւստանին ոչ ինչեր ի հաս (թ
Եղիշ) հուսու։ Ո՞գի՞ առանձին է իր ամուսին մահ-
բանականքի բան պիտի ՅՈՒ, եթի Հայուսանիք ժա-
պահական համարականին առեւ հերեխանակ
անսուրեցին։

672 պատամբութեամբ ձեսք եղուած
գումբը երկար ժամանակ չլինց Յանցաց ձեռքը:
Պարսիկ բարդապայ պատահազարց Յանցաց և
արարից մէջ, որոնց Հայուսանակ յետքան պակար
շաղացցին: Պարսիկը գրաւեցին վերաբի Դումբը
եւ իրեց յաւագաւա տահճաները: Հայի ԾՐի
Պարսիստանի նեղըրին իրավուի իրաց փափսիսցին
իրաց իմաստի, երբ Աշուան Սարբեն Հայուս ական
Արքացի կուրութիւն երկիրքան հարուստ մաս
որ Յանցաց տաւ խստացաւ հետ կորուր Արքի
պաշտօնի իրեն գաւր: Այս մասն եր բառ առնեացին
պատճեաց, վաճառ իր արարաբից կը լուն պոշ նկատ-
ամբ, շետեաբար:

Բարոյ Արևատաներ (Խոսկի) միջէւ, Սէծին, Աղջինիք, Անտու տէրսկան իշխանութ եւ առ աշխարհը (այս է Արքարատան գուատը), միջէւ Գործի և Հոգացած (Ջամագ), չու եւս Ազգութ եւան, Կարպաց գուատը միջէւ Գործի աւանը, եւ այս երկին, որ կը առհնձնանի թօնութեաց ասիս: Առեւս աւ անոս, Ազգութ գուատանը և Հային որ Մակու թագարանեաբար: Խաչ անիք Արքու երկին մեծ մաս ճնշեւ Անփոս: Անփոս որ Երես տէրութեան կար սահմանը կը ներկայացնա մեջ դնու մը Սէծինին միջէւ: Ըստարին յեւը՝ Այս այս ճայռ արևատանան կորի, եւ Անեսու տառենի, մատոյ ծովուն տրեսկեան ամբու հրափ հրափ ստուգը: Մասին Հային Ազգութ գուատի և տառենի ամառն գրայն միջէւ: Հոգացածի մեջին ընթացը, այս թշնը Հոսով իւր արքէն գրաւած Խորձը Հայու եւ կը Հայու սովորան գուատուներուն գրու ընդացեցաւ գեն Սպահը: Արքարատ (առաջ Վահագ): Անտու թագարանն ու Կղջինք, թէրեւս անաւե Գուգարու մեծ մասը, պայսիս որ Պարսից ձեռքը Խայրի միջին Խոկը, Խորուք, Ալասուրարին, Արքահանը, Գուսին ու Յընինչը, Աթոնիք: Խորուքանիքն է Ազգաւաներին Գործի անցու Տէսի և Առանի համահանեակիր:

Հայուստամիք ուրի Խայտենակալցիք բատակում
գլուխ Խայտենակութիւն քունքացաւ երկրին համար՝
զիման պատահ եկեւ ։ ապամուշակ պետականութ:

• 114g, b3t

9. №№ 98-146. Годы: 1903-39. Статьи, изв. журн. H. Gelzer, Georgii Cypril Descriptio vita Romana. Leipzig 1900, p. XLVI-LXI. Православные с. №№ 1-56. Годы: 1903-39. Статьи, изв. журн. H. Gelzer, Georgii Cypril Descriptio vita Romana. Leipzig 1900, p. XLVI-LXI.

8. Անձնական լուսավորություն կը պարագա-
նեմ ՀՀ, և ի փիրությամբ, ԱՌ, "Խոշոված կուտակություն Ազգա-
կանի Խոշովածական (Ազգային) մէջ առաջ, Ազգական հայ-
քարտական մէջ, Ազգային պարագաներ Խոշովածից. Առ
աջական Խոշովածական Ազգականացնելու պարագանե-
րից Խոշոված, Կայուն, Արագած, Եղանակական, Ան-

Այսու Մեկ Հպատակի ընդարձակ մաս մը Յանձնայի մասնիկը եւ հայրք բաժնիք մէջ ևս էն. Հպատակ ու պալու բաժնի կը բացմանք էն. Հպատակի մասն իւ գումարու պահին բառաւու թափանակ տեսաւ էն. Եւ Տեսաւ արդյունքուն բառաւու թափանակ էն. Եւ այս արդյունքուն կը յարաբեր թեսաւ մէջ պարագա-
պատակ կուռեցաց չեմ: Բնականուրա Մասքի, բ բան կար յանցնելու կը նկրու կայսերական աշխատանքը, իւր քաղաքացիութեան թափանակ աշխատանքը զայր: Խափանակ առելի կը յանցնելու վայրագան, որ Հայքի Պարտիան պատասխան եւ որ սուսանած երթիւներու մէջ, գաւառութեամբ տար էրի իրեւ Անտարքի բրոգութեան չեր պահանջնաց, լուր Մարտի, որ իր բարգավաճակ հան-
գութ թեամբ հանիւ Հայութիւնական քաղաքացիութեան էն հետեւցա՞ թափարար մից ունինք: պահ-
եց բառ տեսնեց իրեւ համեմերեան չպարտիւթէ: Այս
իւ բառու եւ ու պատասխան էն, իւ գրեւ Մարտի ա-
ռարու (Ապր. 47), կատ ի պիտի մարտ եւ պատա-
խան: Բայց ինչ տես, եւ զին տափարար էն ի բարեկ-
ունակութէ: Եւ զու գոյզը տուգանք եւ հորմանք մէ-
կանիք տանեա: Եթէ եթէ մեռամիք իւ թափարա-
ր մէր, եւ հօգու պատասխան զի պատասխանէն:
Եթէ կեցուց բազական ենք: Եթէ եթէ գոյզ
երթիւ իւ թափարար մէր, մատ հանգեցէ, ու թիւ:
Եթէ սուսգր Անքու ուր տուգանք գոյզ ուր-
ուր իւր եղանակ տուգանքը՝ յանիսկան հարց

Օգտակար ժամանակի հակառակութեան
ու քաղաքի նույն եղագացած նույրապետ-
ան մէջ ի գործ դնելով վարչութեան և պէտ շատ
մէջեւ բար ժամանակ ըրպագագանց առ ոյս հոգի-
ու արքայից առանձին պարագանեան առաջ-
արտացըզն առաջան էն գրեթե պարագանեան
շատաց հայ Փար Հուրոց պարագանեան ին ենթա-
կանակ մարդութեան թիւն էն ենթափառ առ
ու հանեացիր անդաման էն բար պարագանեան հա-
յուղ նկարու և փոխոր կրկնութ (թը լուս (10))
ու կրկնութանու ամենաերա կորպագագա-

Մարի իր խորհուրդներ այսպատճենութեան այս
այ տևելու հաստատեցման պահին ի համար
ուր և բառաց այդ գործութեանը մի պահ
ուր կրթադրութեան էր ու ի որպես Արքական
պատուածու կը գտնեած էր: Կառա իր կանոնակիրառ
ակա լուծական բաժիններից պահ խորհ
ի կը պառակ նաև պարզի հայուսաւահերթեարա
այսի եւ գեղարվարքան հոգ և Առ այս Արքական
պատուածու: «Հայուսաւ երանէ սարքին ի պահութեան
կանոնին ու պարզի գործութեան ակա կանոնակիրառ
ակա կանոնակիրառ է կա պահութեան երեք: Տա պահութեան
պարզութեամբ բնա դարս Քարոզն թէ եւ
ազատական պահութեամբ բնա երան բարդ պահութեան ակա
պահութեամբ է կա կա պահութեան երեք: Եթէ պահութեան
պահութեամբ ակա պահութեան երեք պահութեան ակա
պահութեամբ է կա կա պահութեան երեք: Եթէ պահութեան

մացին։ Եւ բազումք հաւանեալ փառասիրութեամբ հաղորդեալ միաւորեցան օրինաւ[որ]ք»¹

Ընդիմագրութիւնն սակայն չկատեցուց զԱպա-
սը, որ առանց երկար դեգեւլու վճակ կայացնել
երկու յունական եւ պարսկահայկական եկեղեցեաց
մէջ կերպական բաժանում:

Այս կատամար, բարեխանտար ունինք մահ-
բազումում աղքիր De rebus Armeniae յանձնի
յի առաջ գրուածքը՝ տոհմայինք շատ համառ-
ափօն են ոյս մատին։ Ակդանարութիւնն եղա-
պայտէ»

Երբ Խորով Բ. յշն զօրաց գնուոթեամբ
Խուամեց պարսկական ապատարիոթիւննեւ և ապա-
հոգոց քահա (591), Կայսեր զօրքն խոզցը այլ-
ւու Տիգրանուն եւ քաջածցուն ապահան ասձման
ներք Հայ բահակին պարագան էր Մուշշի Մա-
մինեան, որուն արբանիիքն հրաման եւաց զօրաց
Հնա կայսեր պալուոր ի Կ. Պալուու չուելի Մուշշի Հա-
մանական հրամագիրն կը մեկնի ի հե Խառնու-
կու Պալուու քաջածցը մեծաշուր հանգնուու կը
առանիքիր Ա. Խուալ տաքը Մուշշեանց շնու-
մանակից տակոյն տօնամիրութեան, եւ առ հա-
սարակ ի իրանական Յաւուց հնա հարցորութեանուն
կը զգաւշունք է Հայ բահակին այս նորանշան ըն-
թացըքը անհանց աչքը կը դժու Մորիկի և Մուշ-
շեանց պատճեանը կը ինդրէ ու որուն կը պատասխանէ
պարագանը, թէ երկու պարաց կրօնական ինտորու-
թիւնն է շարժառիթը Ասցոր անանուի կը համար-
ոյց պատճեան արարութիւնն յիշեց ելու 518,4 ինչ-
Ցովհ. Բ. Կաթողիկոսի եւ Վարդան Մաթուռեան անի-
որդ կայսեր համաշալութիւնն է Ա. այս կը պատասխանէ Մուշշի, թէ անոնք առ երկիրի կիամ-
ագիտութեամբ հաւանաթիւն շնորհած են և կը
ինդրէ Կայսեր թյույտութիւնը ի Պոլուու մասնակութեան-
ժողով մը ուսումնար եւ այս մասին Հայոց վարդա-
պետական իշխանութիւնն է Հարսնակ Հարսնակ ն' կը լիլ եւ
զինուորական յատակ կայսերապատճեամբ կը հրա-
միւուն ի Կ. Պալու Մուշտիւ կաթողիկոս եւ այլ եւ
պիտիուուններ Մօվսես սոսկուն կը հրամ արի բաց ի
բաց, հնդէւ ելու ինն պատասխանիւլ ։ «Քա լից ի բա-
նի անցանել ընդ գետն Աստան եւ ուսեւի ի պատա-
րաց կիվեան ի փառ եւ ընկույ զիւրբ բաժակն» ։
Նման ոռով հրամարեցան նաև Ասպուրականին եւ
Պարսկահայոց եպիսկոպոսները բայց Տօրօնի առա-
նեան առ համարակ Յաւուց այստանին կպիտուուն-
ների ընդ ամեն 21 թուուլ ։ Հնաեւեան կոչին ըստ
փողոցը, «որում մեցերեց ժագամ կոչնու ըստ

1 H&P. 52-53.

² Migne, P. gr. 132, 1248-49.

32 J.S. 168. 45

Οὐ μὴ γάρ παρέβιθα τὸν ποταμὸν Ἀξάτ, οὐδὲ
μὴ φάγω φυσερτόδιγι, οὐδὲ μὴ πίει θερμόν. Πήρει
απρὶς δὲ ἐγκλημάτους φαίνεται απόφερε πεθάνει. οποτε πε-
ιστρατεύεις ιδεύεται· φαίνεται δέ τικανός ζωγρός γε σώματα.
απεκτῆσε δὲ τις πατέρις ζήτησε ποτέ τοις ἀγαπητοῖς·

επιστολή την οποία πέμψει στην Απολογίαν. Η αυτοκρατορική παραίτησης δημοσιεύεται σε παράγραφο της Απολογίας, ο οποίος περιγράφει την αποχή της από την θέση της αυτοκρατορίας.

Փոտի, գումարուեցաւ ի կ.Պոլիս, ուր հաւազօտեցին գաւանաբանական խարսխիւնները. եւ գաւանեցան Եռուաց հաւատքն երդմանը եւ ժողովոյն պատճենին յատակ ձեռքօք ստորագրեթելով:

Մազմէս կաթողիկոս եւ իրեն համախոհ
Պարսիկայացատանք եպիսկոպոսներն աւայսն իրու-
դութիւն հետաքարտեցին թշնամութեած աչքը մաքրե-
ցին թշնամութեած առաջարարութիւնն իրենց հազրդու-
թենէն, որով իրու կողման մէջ ծագեցաւ կր-
կարտաեւ անհամաձայնութիւն եւ խովութիւն-

առաեւ Առաջ գրիւը (91,2):
Այս առաջնին եկեղեցական բաժնումն է
Հայոց պատմաթեան մեջ. որուն նշանակութիւնն
շատ մեծ եղաւ այս եւ յայօրդ դարբուց համար,
ինչպէս ընդհաւա պիտի տեսնենք:

Յայն անձնութ պատմիս Սովորիս մասցած տարիներու մասին այլաշափ միայն կ'աւանդէ թէ Եմինքը շարունակեցաւ եւեւ 14 տարի (591 + 14 = 604/5) մինչև Սովորիս մահը, որտեղին հաստից կրկն պարսպանիկան հոգ ըստ Յովանի պարզ է ած Հայոստառի: Այս շղթանին, իւր համար Թուղթուութեան Հօրորդ տարին (698/9), կ'ինայ Կիւրինին, որ երկար ժամանակէ ի վեր ծանապահ է բրնձն Կաթողիկոսական գործերու մէջ Վարչական կաթողիկոս ձեւանագործի: որուն մասին երրորդ տարի մինչև (600, 601) լսերով թէ խոսքի կ'ներառականներու հետ բարեկամական յարտերութիւն ունի, զգուշացոց թղթամով մը, այդ եւ ուրիշ հետքանածերէ, ի միջն այլոց նաեւ: Եցերեն Այս նկատառամբ կը խորիք վարչ մանրանամանք թե ամէ:

Խըր օրով (յամի 601, 602) տուպելութիւն
Մ'եղաւ գեղի Արքակի կողմերը, ուր կային Հայոս-
տանէն, Ասորիքէն և Յունաստանէն բազմութիւն-
յը քրիստոնէից, որոնք Պարսից թագաւորոնէն
գերութեան վարուած էին և “Խառացեալ” ու-
սորուում անսաստիւն մեծի, որ ի Բուրբազանաւու-
թի Գրիշաստանի կողմանէն, Քեկար սարսութեան
մէջ մրասած էին մարքնին եռունին և քրիստ-

1 Ήρ. 52-53.
2 Migne, P. gr. 132, 1248-49.
3 Σάμον. Ήρ. 45.
4 Οὐ μὴ γάρ παρέδθα τὸν ποταμὸν Ἀξάτ, οὐδὲ
μὴ φάγον φυσιοτήτοις. Οὐδὲ μὴ πίει θερμόν. Ψηφια-
κῷ δὲ τούτῳ περιβλέπει φαίνεται απόφασις θεοῦ. ορειχ. ηγε-
μαντικοῦ διεύθυνσι. φαίνεται δέ τοι πάντας ιερούς της Δημη-
τρίδης εἰς ριζωτήρας έχειν ποιεῖν. Καὶ τοιούτους
5 Ἀσπονδυαν. Φαναριώτακανδρεῖς παρακαλεῖσθαι ζητη-
κτον. Ήρ. 45.
6 Φαναριώτα Φαναριώτα. Τῷ 182. "Φαναριώτας ήτοι ένας
κουμπαρός"

1 Անձանտ չե իրա Հայոց պատմէնքնուն, Կոստ-
բա գետ (Ել. 76) կը գրէ այս մասին. “Ի առքին (Մօրկա-
սուրա եղեւ գարեաւ միասնակած մոզոյ Հայոց և Հո-
ռովյան շատ նորիք աղաքացին Բաղդադուն, աղօստի ի
հայոց, եւ ինքն պարտելու Հայոց և այս աղօստի թա-
րածածեցին մերքին Հայոց Հռանոց և պարզ թա-
գառքն եւ իրաւ կամքանակ աղօստի հայոց և Հայոց Մօրկա-
սուրա գործին կողման, ուզոյ Հայաստան, եւ Յափանի
Դժի Պարսի կողման, ուզոյ Հայաստան, եւ Յափանի
Հայոց հայութուն աղօստի պարտելու և Աթենք
(Ել. 53) “Առ ժանձառ ապս եւ Աթեն կամքանուն թա-
րածած յարի և անոն մարք Մօրկաս, եւ պայու Յունաս Ին-
քան ի Պարսի կողման եւ Եղիսաւ Յունաս և Եղիսաւ
ընդ եռու Հայութուն մատուցեաւ, բայց Մօրկաս ամեն ի
ու յիներ ի նոս հուպոյ Հայոց և Յունաս Պատմութիւն

Ներթիւնն զրեթէ անհետանուո լույ էր Կային առնոց մէջ, կը գրէ Սերեսո (էջ 59—60), բայ ի Ասորիներէ և Յոյներէ, նաեւ. “Ողբք կոդրեցն, որը գերեցան մերովքն արամերը”, Մեծաւ Բագրատունի այս կողմերն արշաւանք կատարած ժամանակ կը ծանօթաւայ առնեց, կը յորդորէ կրին ընդգրկել քրիստոնէութիւնն. արքեամբը այ կ'անան յորդորն, “Հաստատէին ի հաւտաս եւ ուսանէին գոյութիւն եւ լեզու, եւ հաստատէին ի կարգ քահանայութեան յաշխարհի անդ երեց ոմնի նոցնոնէ, որ անաւաել կոչէ Աբէլ” Աբէլ ձեռնադրուեցա անուշը Մովիսէն, ինչպէս բացայաց կը հաստատէ Վարդան (էջ 60):

Արքէ մանրամանութիւն յայտնի չէ իր կեանքն: Յօվհաննէս Պատամարան (էջ 39) կաթողիկոսթիւն 30 տարի երկարաց կը գնէ, որ յիշակ շատ ուղիղ կու գոյ ընդհանուր ժամանակադրուեան. “եւ կացեալ ամս երեսուն, կը փոխուի յաստեցա յամի 604”:

Ծերունի էր նաև սպիտակցեալ ալեօք. եւ կրնանք ըստել, թէ ծերութեան տկարութենէ վախճանեցա բնակուն մահաւամբ: Սերեսո (էջ 64) պարզապէս կը գրէ. “վան զի վախճանեալ էր Մովիսէ կաթողիկոս երանելիու Որափ իւր առ Կիւրիու թղթէն չ ներելի է դատել, հեզ եւ իսացազակը նկարագրով անհնաւորութիւն մը կը պատկերանայ մեր առնելու: Հ. Յ. Գաֆթարեանն “Հ անդարտու անձ մը կը նեստէր ի նման”, “Քաղուաքառ գտնութեան եւ շըմահանացաց միաբ մը՝ Մ. Էմին”: Զեր յունասէր եւ ժամանակցաց բացատրութեամբ “Քաղեղեղիկէ”, բաց չէր նաև մոյսանդ համանու մը առնոց հանգէւս: Թէ երես Սերեսո (էջ 53) եւ կայսերաց գրոց հերինակն (էջ 76) Հոռոմոց ամենեւն “Հուկու, չեզող կը ներկայացնեն զինքը, առ որ Անանունի ի մէջ բերած հօգեքն ալ վկայ են, բայց իւր կիւրիսին ցացոցացած ասպանականութիւնն ուրիշ դորու կու առ իւրեն, եւ կիւրին, որ Մավսիսի ամենէն սրտակից բարեկանն էր, այսուհի ոգուլ անձ մը կը ճանշանա ի Մովիսէ, երբ անունն յիշառակելով կը բացատրէ ինք զինքը պայպէս: “Մինչ Մովիսէ ընդէւալ կենդանի էր, գրեաց առ իւ թէ չէր պարա հաղորդէ ընդէւալ իւր իսուժիկու, դիւէտի թէ արքար է, ըստ նորա հրամանի հեռացոցի դուսա ի մէնջ”:

1 Մովիսի մահն առաջ վիելու հարէ է դնել նուին, այս է առնեն պիտի եւ համապատասխան նուրուր եւ հետաւոր դիւաց: Տէր-Մահաւանու (Die arm. Kirche, p. 60. Յարու. 137—138) կը զետեղէ կաթողիկոսթեան 30 տարիները 573—602/3, զօր շատ ուղղ չէր առնեն: Ադրբայջ Յաջէ, թէ գոյ խոսած ժամանակ նշանակեինք մահուա թելաւանն 574, դու մարդու առոր գոյ Յո տարիներն կը ստուակը 604: պայպէս դիւէտ է Ա. Բառ: որ Մովիսի մահուցն միշտ է Ա. Բառ: որ Մովիսի մահուցն միշտ է Ա. Բառ: Հարամանի հեռացոցի դուսա ի մէնջ”:

2 Աթունէն էր...

3 Իրաւասուի կերծէքը թ. 14:

4 Խուճանուն և Շատրւ, Խուճան 1896, ցր. 156. 5 Գիրշ Թիմոշ 178:

Մովիսի կաթողիկոսթեան կատարած ալ առաջին վայրենին նման շփոթ ժամանակ մը կը պատահի: Յօվհապարական պատերազմներն միւս անդամ սկսած էին բրոբարքի: Խոսորվ Ա. Անոնչը վանի գահն Խասորվ թ. Պարուէ զի գիտանական էր: Որ իւր երախտաւոր Մովիսի կայսեր մահուալ մէտէն Փոկատն լուծելու պատրուակու խաղաղութիւն էր բանակն էկէվ Յունական երիբրենն եւ հին սահմանն կրիին գրաւած Երիբրի աղէտալից շփոթ հանգամանքներն, որոնց պատկերն տեսանք համառօթի, եւ աղդայաց անհամանայն թիւնութիւնը թիւնը իրար հետ, չեն ներեր ժողով գումարել Դունայ աթուոյն վայ յարերդ մը բարձրացնելու: եւ առ ժամանակիւ աղդապահ կը կարգուի Աթթանէս Քերդող, որուն օրով գլխաւորաբար ծագեցան Հայ-վական յարաբերութեանց նսդիր:

(Հարուսեակիւ:)

Հ. Ս. ԱԿԽԱՆՌԱՆ

Ի Ի Զ Ե Ն Կ Ո Ւ Ն Ե Ե Ր Ո Ր Ո Ր Ո Ր Ո Ր Ո Ր Ո Ր

Ա Զ Դ Դ

Առաջիկայ ուսւանսպարական հատուածներս Յուստիանուն եւ անը անմիջական նախորդներն եւ յահորդներն, ուստի յէական ք. զարու պատմութեան Կը վարպերին: Աշխատվրութեան վլաստու մասը, այսինքն Ռիւզանդիւնի ու Պատաստանի մէջ 562 Կնուու հաստապեթան եւ նոյն կախութ գէսպերուն ու նետուեթեանց պատմութիւնը, ընդառնակ մուսուն է: Որ օրնաւե նոյնակը պարտիկն աւ չէր գիտես, իսկ ապարեն ամնենին, ուստի թիւզանդինի պատմագիրներն նու իր արեւելան աղրու գործածա է Փիրուսի ծանամէն և Տարպիի ժամանակապետիւնը, որոնց գենցիք թիւրամանութիւնը Նապենք մենակ անդամ մէջ մինուորդ երկիր պայպէս կայսարականն էնու: Այս անձնէ յարաբութեան պատմուա, երբ այս երկու զարի մօծ պատութեանց պատմութեան մանամանութիւնը լուսաւորի, նովն իսկ ընդանուր շափով լուսաւորուած կը պայլ Հայոց:

1 Աթաւանդուն ու Պատմաստան տիտղոսն. իսկ մատանիթ էնցէս աշխատաբութեան ասցա պատմութեան անաւ ունեած առ զինքէ նախուան է տովմէ ականին եւ ասոր յանորդ թիւզանականին եւ մէկալ լուսննէ պարթևականին եւ յանոյ ասոր պայզազա պարականին նու: Այս անձնէ յարաբութեան պատմուա, երբ այս երկու զարի մօծ պատութեանց պատմութեան մանամանութիւնը լուսաւորի, նովն իսկ ընդանուր շափով լուսաւորուած կը պայլ Հայոց: